

Taliesin ac Aneirin – CA5

Tasg 1: Arddywediad

Canu Taliesin, Canu Aneirin

Tasg

Yn yr hen amser, cyn dyddiau prosesydd geiriau a chyfrifiadur, byddai pobl yn arddweud llythyrau wrth ysgrifennydd/ysgrifenyddes. Roedd hi'n bwysig rhoi sylw i bob manylyn, gan ddweud nid yn unig y geiriau oedd i'w cynnwys ond hefyd pob atalnod, fel bod y darn yn ymddangos yn union fel y dylai.

Arddywediad

Dyma rai o'r cyfarwyddiadau y byddai'n rhaid eu cynnwys:

priflythyren	ABC
llythyren fach	abc
atalnod	,
atalnod llawn	.
brawddeg newydd	
agor cromfach	(
cau cromfach	)
agor dyfyniad	“
cau dyfyniad	”
colon	:
hanner colon	;
gofynnod	?
ebychnod	!
collnod	'
acen grom	^
paragraff newydd	//
cysylltnod (heiffen)	-
gwahannod	—

Canu Taliesin

Tudalen 29

Partner 1 i ddweud y darn hwn wrth Bartner 2, a phartner 2 i'w ysgrifennu gan ddilyn y cyfarwyddiadau'n ofalus.

Canu mawreddog yw canu Taliesin. Cyflwyno inni ddelfryd o frenin yn ôl yr hen batrwm y mae o yn ei awdlau; cawn ganddo y rhyfelwr hael. Ond y mae grym personoliaeth Urien a'i fab, Owain, yn y cerddi hefyd. Yn wir, fe gofnodir mewn dull dramatig hyd yn oed eiriau'r ddau, yn ôl Taliesin, ar achlysur Brwydr Argoed Llwyfain. Hynny yw, fe geir cyfuniad rhyfedd o ddelfryd a phersonoliaeth yng nghanu Taliesin. Ynghyd â hyn ceir canu rhyfel cyhyrog a garw a chofnod o lys Cymreig. Drwy'r cwbl y mae amgyffrediad dramatig byw a dethol iawn. Ac yn cynnal y cyfan y mae grym soniarus y gerdd. Bardd y brenin mewn gwirionedd yw Taliesin.

Canu Aneirin

Tudalen 41

Partner 2 i ddweud y darn hwn Bartner 1, a phartner 1 i'w ysgrifennu gan ddilyn y cyfarwyddiadau'n ofalus.

Nid bardd y brenin a gyfansoddodd gynnwys Llyfr Aneirin (neu'r rhan fwyaf o'i gynnwys gan fod yn 'Llyfr' Aneirin, fel yn Llyfr Taliesin, bethau a dadogwyd arno ef). Dyma'r gwahaniaeth amlycaf rhwng Aneirin a Thaliesin. Bardd y teulu, llu tŷ y brenin, yw Aneirin. Teulu Mynyddog Mwynfawr oedd hwnnw, ac fel hyn y bu hi. Bernir fod lle o'r enw Catraeth yn perthyn i'r Brythoniaid yn amser Taliesin [...] ond fod y lle wedyn, erbyn amser Aneirin, wedi'i gollu. Dyw hyn ddim yn brawf terfynol o flaenoriaeth amseryddol Taliesin, wrth reswm, gan y gallai Catraeth fod wedi newid dwylo fwy nag unwaith. Ta waeth am hynny, fe dybir fod Taliesin yn rhagflaenu Aneirin.

Cywirwch waith eich gilydd.

Pa mor glir oedd eich cyfarwyddiadau chi?

Pa mor astud oeddech chi'n gwrandao ar gyfarwyddiadau eich gilydd?

Taliesin ac Aneirin – CA5

Tasg 2: Darllen

Mae Gwyn Thomas wedi llunio cyfaddasiad o Chwedl Taliesin sydd wedi ei ddarlunio gan Margaret Jones:

Thomas, G. (cyfaddasydd), Jones, M. (darlunydd) (1992) *Chwedl Taliesin*, Gwasg Prifysgol Cymru: Caerdydd

Yng nghyfaddasiad Gwyn Thomas rhennir y chwedl fel hyn:

Hanes Pair Ceridwen

Dod o hyd i Daliesin

Helyntion Elffin

Taliesin yn helpu Ellyw

Taliesin a Beirdd Maelgwn

Y Ras Geffylau

Diwedd y Chwedl

Mae'r stori'n llawn hud a lledrith ac yn werth ei darllen yn llawn.

Dyma grynodeb o'r chwedl fel mae'n ymddangos ar wefan Wikipedia

https://cy.wikipedia.org/wiki/Hanes_Taliesin

Yn ôl y chwedl, roedd gan [Ceridwen](#) a'i gŵr Tegid Foel ddau blentyn. Roedd y ferch, [Creirwy](#), yn arbennig o hardd, ond roedd y mab, Morfran ap Tegid, yn eithriadol o hyll. Gan ei fod mor hyll, penderfynodd Ceridwen y byddai'n rhoi "awen a gwybodaeth" iddo i wneud iawn am hynny. Bu'n berwi pair gydag amrywiaeth o lysiau am flwyddyn a diwrnod, gyda'r bwriad fod Morfan yn ei yfed ac yn cael yr awen. Roedd hen ŵr dall o'r enw Morda yn cadw'r tân dan y pair, a Gwion Bach yn gofalu am y pair.

Pan oedd y gymysgedd bron yn barod, tasgodd tri dafn o'r pair ar law Gwion Bach, a chan eu bod mor boeth, fe'i rhoes yn ei geg. Sylweddolodd Ceridwen ar unwaith ei fod ef wedi ei gynysgaeddu a'r awen yn lle ei mab, a dechreuodd ei ymlid. Newidiodd Gwion Bach ei ffurf yn [ysgyfarnog](#), ond newidiodd Ceridwen ei hun yn [filiast](#) i'w ymlid. Yna trodd Gwion yn bysgodyn, a Ceridwen yn ddyfrgi. Trodd Gwion ei hun yn aderyn, a throdd Ceridwen yn walch i'w ymlid; yna pan oedd y gwalch bron a'i ddal, gwelodd Gwion bentwr o wenith. Trodd ei hun yn ronyn gwenith ynghanol y pentwr, ond trodd Ceridwen ei hun yn iar a'i fwyta.

Wedi bwyta Gwion beichiogodd Ceridwen, a naw mis yn ddiweddarach ganwyd plentyn iddi. Gwyddai Ceridwen mai Gwion Bach oedd y plentyn, ond roedd mor dlws fel na allai ei ladd. Gosododd ef mewn cwdyn o groen a'i daflu i'r môr.

Roedd gored bysgod yn eiddo i [Gwyddno Garanhir](#) ar y traeth rhwng [Afon Dyfi](#) ac [Aberystwyth](#), a cheid gwerth can punt o bysgod yn y gored yma bob Calan Mai. Roedd un o feibion Gwyddno, [Elffin](#), yn nodedig am ei anlwc, felly rhoes Gwyddno yr hawl iddo i dynny'r gored ar Galan Mai y flwyddyn honno, yn y gobaith y byddai ei ffawd yn newid. Pan aeth Elffin i dynnu'r gored, nid oedd dim ynnddi ond y cwdyn lledr yn cynnwys y baban. Cododd Elffin y baban a dywedodd wrth ei was "Llyma dal iesin" ('Dyma dalcen teg'): "Taliesin bid!" atebodd y baban.^[1] Canodd y baban gerdd iddo, 'Dihuddiant Elffin,' a oedd ymhlith y cerddi mwyaf adnabyddus yn yr Oesoedd Canol Diweddar. Mae'n dechrau gyda'r pennill

'Elffin teg, taw a'th wylo;
Ni wna lles drwg obeithio;
Ni chad yng ngored Wyddno
Erioed gystal â henno.'

Aeth Elffin ag ef adref i'w fagu gan ei wraig. Yn ddiweddarach mae Elffin yn mynd a Thaliesin i lys [Maelgwn Gwynedd](#) yn [Neganwy](#), lle mae'n ennill gornest yn erbyn beirdd Maelgwn ac yn achub Elffin o garchar.

Dyma sut mae Gwyn Thomas yn cloi ei gyfaddasiad yntau:

Diwedd y Chwedl (Tudalen 61)

Ar ôl i Faelgwn Gwynedd ddod dros ei siom o gollî'r ras, a chydabod fod yna bobl cystal ag yntau yn y byd yma a phethau cystal â'i bethau yntau, a bod Taliesin yn wir yn Ben Beirdd ac yn Brif Fardd y Byd, daeth o ac Elffin yn gyfeillion mawr, yn fwy o gyfeillion nag oedden nhw cyn iddyn nhw ffraeo. A byddai Elffin ac Ellyw a Thaliesin yn ymweld yn aml â llys Maelgwn yn Negannwy. Yno, o bryd i'w gilydd, byddai Taliesin yn proffwydo ac yn dweud wrth Faelgwn beth a fyddai'n digwydd yn y dyfodol. Un o'i broffwydoliaethau enwocaf un oedd proffwydoliaeth am genedl y Brythoniaid neu'r Cymry.

Eu Nêr a folant

Eu hiaith a gadwant,

A'u tir a gollant

Ond gwyllt Walia.

Yna caiff Brython

Eu tir a'u coron,

A'r bobl oedd estron

A ddiflanna.

Roedd proffwydoliaethau Taliesin weithiau'n anodd iawn eu deall. Ond dweud y mae'r geiriau hyn, os bydd i Gymry addoli Duw y byddant yn cadw eu hiaith ac yn cadw eu tir.

Ymhen hir a hwyr bu farw Elffin, bu farw Ellyw, bu farw Maelgwn Gwynedd, ac aeth Taliesin o'r byd. Ond y mae rhai'n meddwl mai newid ei siâp a wnaeth o – fel yr oedd o wedi gwneud er adeg Adda ac Efa – a'i fod o, efallai, yma o hyd.

Tasg

Mae nifer o gerddi byrion wedi eu cynnwys yng nghyfaddasiad Gwyn Thomas o *Chwedl Taliesin*.

Dewiswch unrhyw un o'r isod a dysgwch hi ar eich cof.

Rhowch hanner munud i bob llinell ac un funud i adolygu'r cyfan.

Adroddwch y geiriau wrth eich partner.

Yna, yn ystod y wers nesaf – profwch eich gilydd i weld pwy sy'n gallu cofio orau.

Pe byddai'r traddodiad barddol yn dibynnu ar eich cof chi, sut siâp fyddai ar bethau, tybed?!

Abracadabra Abracadû Rydw i yn awr am dyfu plu A bod yn glamp o iâr fawr ddu. (t. 20)	Dychmyga di pwy yw Un sy'n bod cyn y dilyw Heb 'run wythïen, heb waed, Heb ben a heb draed. (t. 48)	Elffin deg, paid di ag wylo, Paid ti byth â meiddio 'meio Am mai fi oedd yna yno Y bore hwn yng Nghored Gwyddno. (t. 26)	Eu Nêr a folant Eu hiaith a gadwant, A'u tir a gollant Ond gwyllt Walia. (t. 61)
---	---	--	--

Taliesin ac Aneirin – CA5

Tasg 3: Ysgrifennu creadigol

Rydych chi wedi cael swydd fel gohebydd rhyfel i bapur newydd safonol.

Yn seiliedig ar y wybodaeth sydd yn y cerddi uchod, lluniwch adroddiad byr a fydd yn ymddangos yn y papur newydd y bore wedi'r digwyddiadau.

Does dim llawer o le yn y papur newydd, ac mae'n rhaid i'r adroddiad fod yn 300 gair yn union.